

© Naturportalen - Kirsten Hjerne

Lille Vandsalamander - Naturportalen - Kirsten Hjerne

Vilde Haver

Natursyn, biodiversitet i haven og fælles handlekraft

Blåvinget blåvinge - Naturportalen - Kirsten Hjerne

Nina Sinding

BA i Natur- og Kulturformidling fra Skovskolen, Nødebo

Økologiens Have, en håndfuld kurser og frivillighed

Projektkoordinator for 'Projekt Vilde Haver' på Odder Højskole

Diversitet i økosystemer

Artsdiversitet

Genetisk Diversitet

1

Ordovician-Silurian uddøen

Omkring 440 millioner år siden

Alle dyr lever i havet. Første landplanter.
Havniveau falder ekstremt.
Derefter stiger det ekstremt.

85% af alt liv uddør

2

Sene Devon uddøen

Omkring 372-335 millioner år siden

Leddyr går på land.
Iltsvind i havene. Global nedkøling.
Fald i havniveau.

75% af alt liv uddør

Sene Devon uddøen

Omkring 252 millioner år siden

Klimaforandringer. Forsurning af hav.
Fald i havniveau. Øget tørke. Store metoerider.
Vulkanaktivitet. Frigivelse af
metanhydrater fra havbunden.

96% havlevende og
70% landlevende uddør

3

Kridt-Palæogen uddøen

Omkring 66 millioner år siden

Gigantisk meteornedslag i nuværende
Mexico.

Afsluttede dinosaurenes eksistens, hvilket
banede vej for pattedyrene.

75% af alt liv uddør

5

4

Trias-Jura uddøen

Omkring 201,3 millioner år siden

Vulkanisme (frigiver enorme mængder CO2)
= klimaforandringer.

80% af alt liv uddør

Holocæn / Antropocæn

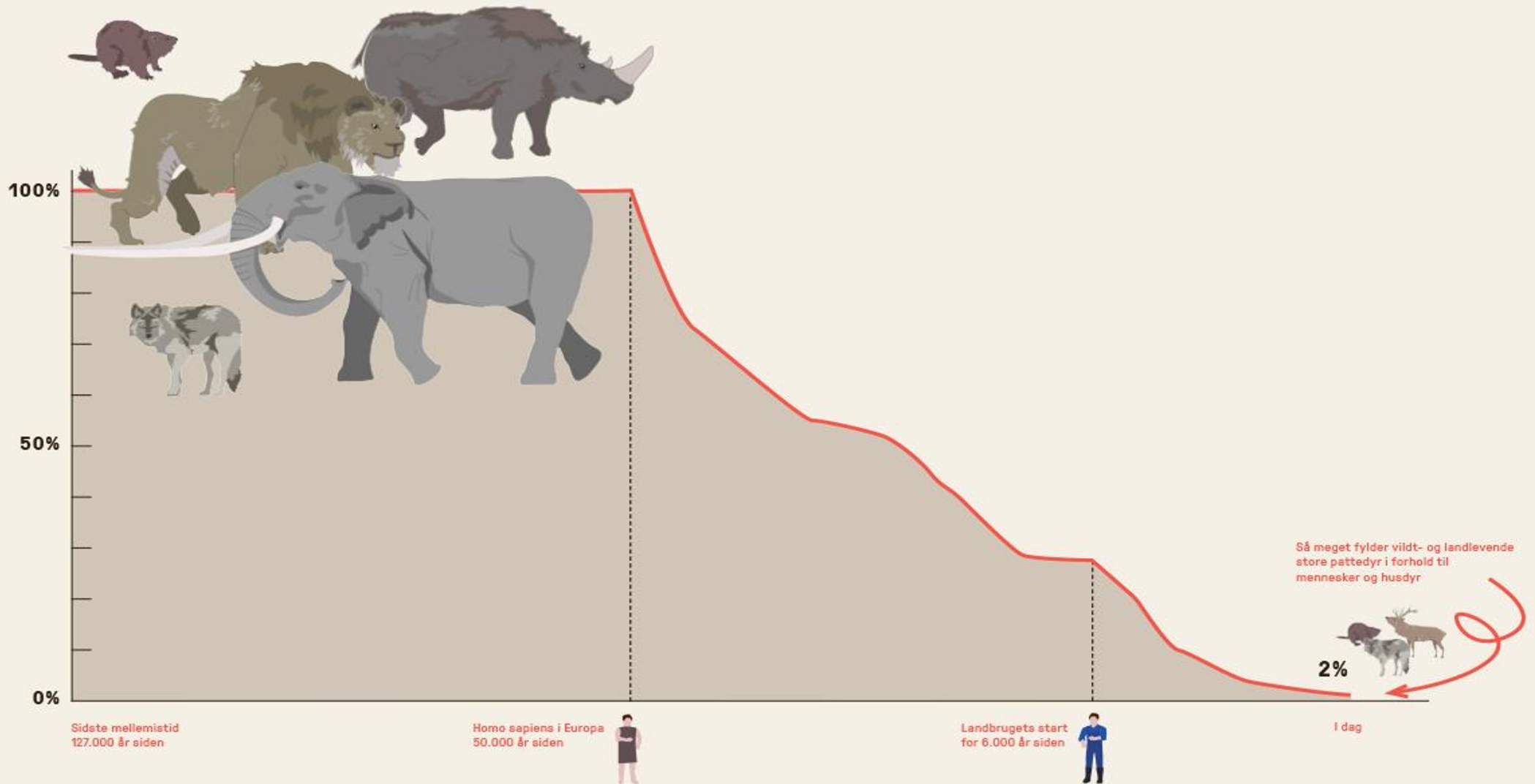
Nutid

Menneskeskabt.

???

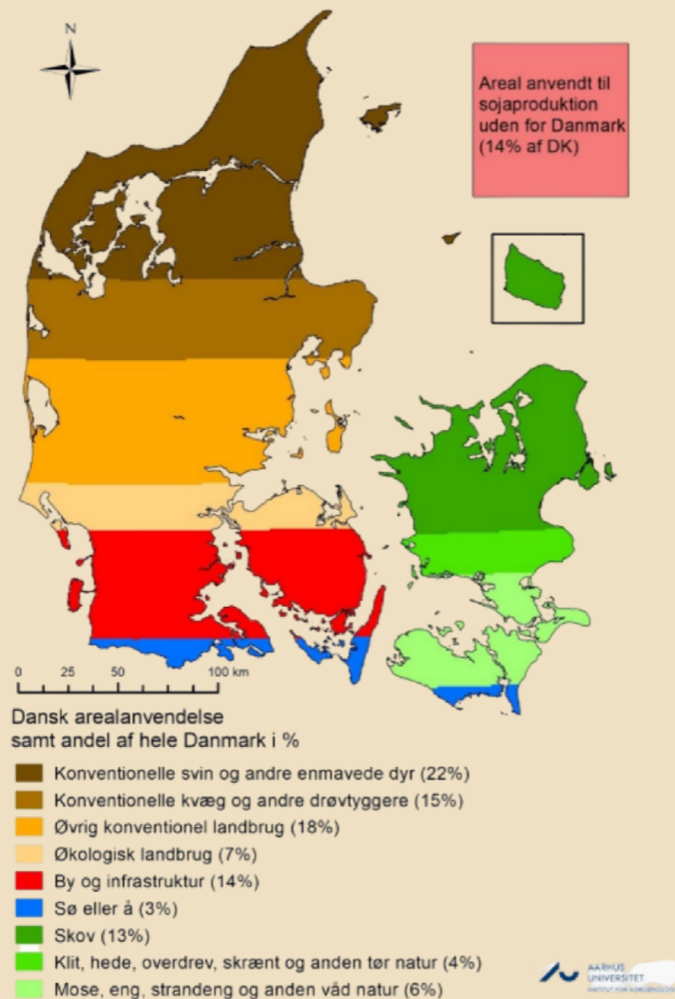
6

Eksempler på de mindst 38 arter af
vildt- og landlevende store pattedyr.

Figur fra: <https://www.dyrenesbeskyttelse.dk/artikler/en-vild-tidsrejse>

"Plads, plads og plads"

Figur 2: Kort over den omtrentlige danske arealanvendelse samt areal optaget til sojaproduktion uden for Danmark i primært Sydamerika, omkring perioden 2012-2018.

Hentet fra: https://legacy.altinget.dk/misc/illustration%20af%20arealanvendelse%20i%20Danmark_Notat2021_0415.pdf

Barndommens Natur.

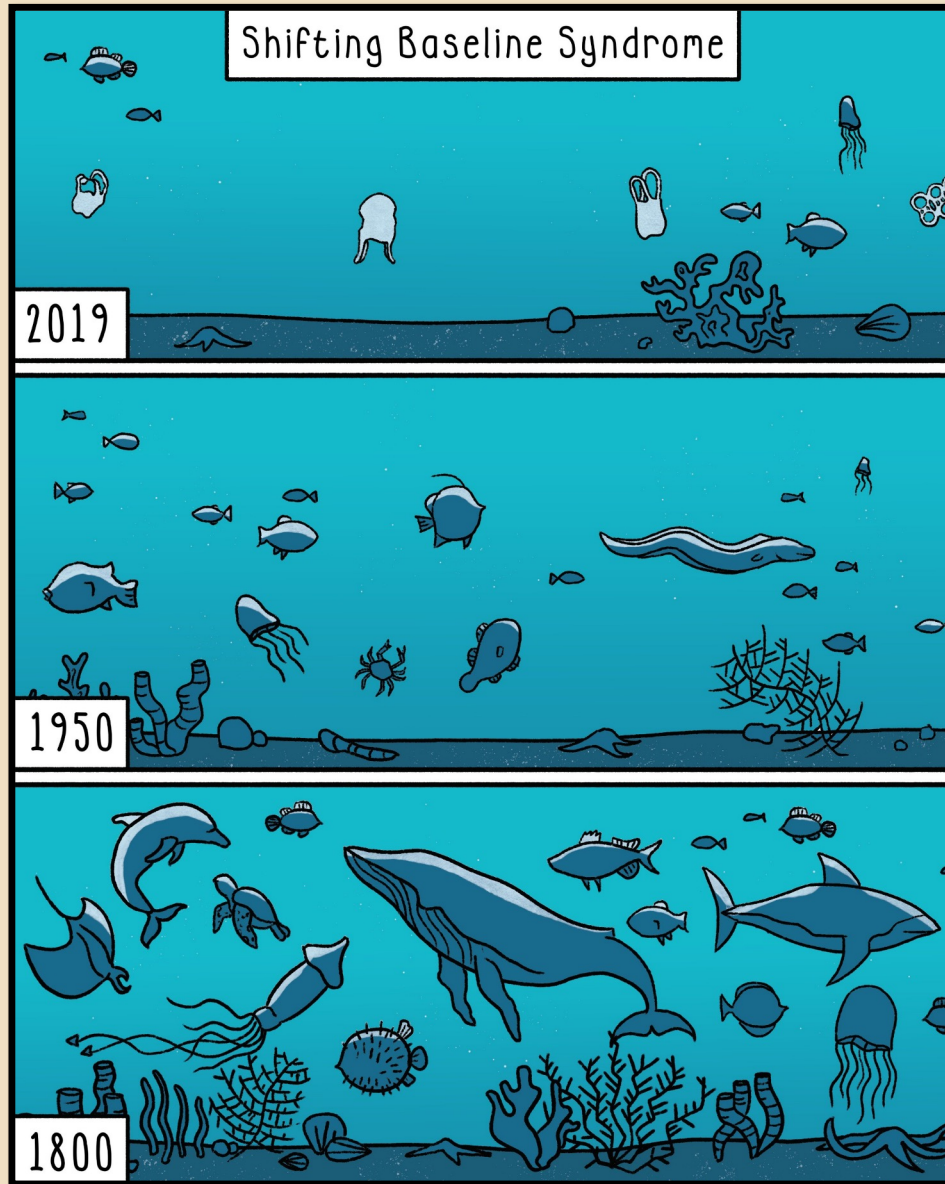

Shifting Baseline Syndrome

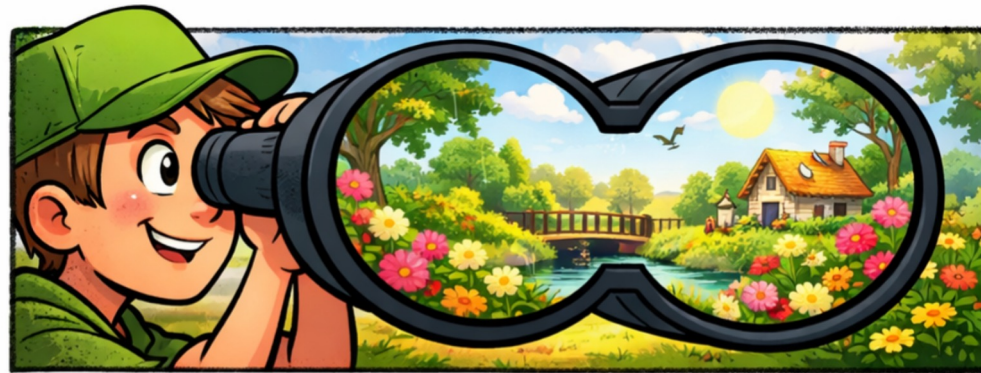
2019

1950

1800

Natursyn

Det uberørte

Naturen er det uberørte, der hvor kulturen endnu ikke har sat sine spor.

Opfattelsen af at noget er mere ægte og mere natur end andet (det menneskeligt manipulerede)

Det vilde

Naturen er det utæmmede og uregerlige. Kan stadig være kulturlandskaber såsom hede, skov og kystområder - men skal stadig synes ukontrolleret og ikke-domesticeret.

Det landlige

Naturen er kontrasten til det urbane, civiliserede rum. Alt det moderne bymenneske er afskåret fra.

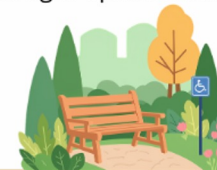
Naturen findes ude på landet. Kornmarkerne, fritgående høns og landsbyer.

Det grønne

Naturen er alt det grønne, organiske og lavteknologiske overfor det kunstige, mekaniske og højteknologiske.

Byens haver, parker og beplantninger er således også opfattet som natur.

Det miljømæssige

Naturen er mennesket, dyr, planter og biologiske organismer i et afhængighedsforhold med det omgivende miljø.

Naturen er den økologiske ramme for vores eksistens. Det miljø og klima, der omgiver os. Luften, vandet og jorden (også pesticider og støvmider).

Det fysiske

Naturen er alt dét, der er naturvidenskabens genstandsfelt. Foruden for menneskets bevidsthed derom.

Alt lige fra de mindste atomer, molekyler til galakser i universet, den biologiske krop og alt der følger fysikkens love.

Det jordiske

Naturen er den menneskelige kultur og indre natur. Det jordiske, empirisk sanselige og til tider irrationelle, som hinsidige kræfter har skabt. Naturen er en højere orden, et skaberværk. 'Et filosofisk forum' for spirituelle indsigter og ånsberigelse.

"Der findes mere mellem himmel og jord".

Det hele

Naturen er det hele og fuldstændig grænseløs og altomfattende.

Naturen er både kulturen, det grønne, det grå, det landlige, det bymæssige, det sunde og det miljæskadelige, det objektive og det subjektive, det "overnaturlige" og "unaturlige".

Gift og gødning	Mulige points	Points for din have
Have uden brug af kunstgødning	2	☐
Have uden brug af sprøjtegifte	5	☐
Krat og hegn		
En kvasbunke hele året rundt	2	☐
Min. 5×5 m. sammenhængende krat af buske/træer	2	☐
Løvfældende danske buske og træer i skel/hæk/hegn	1	☐
Min. 5 forskellige insektbestøvede buske og træer i haven	1	☐
Uforstyrret jordbund og blade under flerårige buske og træer i skel/hæk/hegn	2	☐
Store træer og dødt ved		
Min. 1 stort træ – min. 50 cm i stammediameter	2	☐
Min. 1 veterantræ, dvs. gammelt træ med døde grene og huller, min. 40 cm i diam.	4	☐
Min. 1 levende løvtræ med råd og hulhed i stammen	4	☐
Min. 1 død liggende/stående stamme, min. 2 meter lang og 40 cm i stammediameter	4	☐
Urter og græsland		
Blomsterbed: Min. 30 m ² med min. 10 arter af insektbestøvede planter	2	☐
Uslået hjørne: Min. 30 m ² med min. 10 arter af danske planter, slås max 2 gange årligt	2	☐
Artsrig plæne: Min. 50 m ² , med min. 10 arter af danske planter	2	☐
Grønt tag med planter: min. 10 m ²	1	☐
Grønt tag med planter: min. 100 m ²	1	☐
Min. 30 m ² blomstereng, grønt tag, indkørsel el. grusareal med min. 20 hjemmehørende danske plantearter	2	☐
Min. 100 m ² blomstereng, grønt tag, indkørsel el. grusareal med min. 20 hjemmehørende danske plantearter	3	☐
Eng og vandhul		
Fugtige/våde områder med eng- og moseplanter, min. 20 m ²	4	☐
Vandhul/havedam	2	☐
Vandhul/havedam, uden fisk	2	☐
Mineraljord, diger og volde		
Næringsfattig mineraljord, min. 30 m ² grus, sand, småsten eller brosten	1	☐
Stendige, min. 50 cm højt, 4 meter langt	2	☐
Jordvold eller skrænt, min. 50 cm høj, 4 meter lang	1	☐
Jordhøj eller bunke med sten eller næringsfattig jord, min. 50 cm høj og 5 m ²	1	☐
Husly til fugle, egern og flagermus		
Bygninger, gamle træer eller redekasser med ynglende hulrugende fugle	2	☐
Bygninger, gamle træer eller redekasser med ynglende pattedyr (fx flagermus)	3	☐

Kvas, krat, buske, stenbunker
jordvolde og reder

Dødt ved, råd og lort

6 LATE-WINTER MISTAKES THAT HARM NATIVE BEES

CUTTING STEMS TOO EARLY

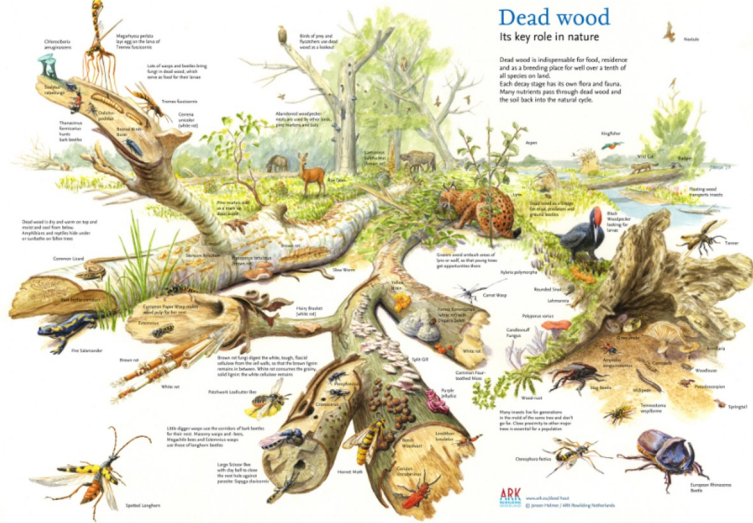
RAKING BARE SOIL PATCHES

CLEARING LEAF LITTER TOO SOON

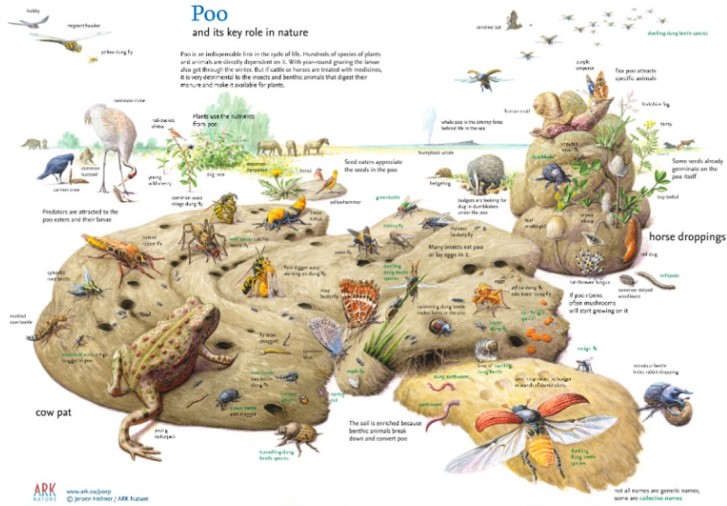
TILLING BEDS BEFORE EMERGENCE

REMOVING DEAD WOOD

OVER-MULCHING BARE GROUND

Dead wood: Its key role in nature. Credit: Jeroen Helmer / ARK Rewilding Netherlands.

ARK Rewilding Netherlands

Vand i haven

Blomster, urter og andre planter

Naturporten

Hvid nøkkerose

Blade og blomster

Planten Hvid nøkkerose er storr og stædt med en dækkende løv og blomster. Blomsterne er hvide og stædt med en dækkende løv og blomster. Blomsterne er hvide og stædt med en dækkende løv og blomster.

Fakta

Hvid nøkkerose er en storr og stædt med en dækkende løv og blomster. Blomsterne er hvide og stædt med en dækkende løv og blomster. Blomsterne er hvide og stædt med en dækkende løv og blomster.

Vil du se det?

Hvid nøkkerose er en storr og stædt med en dækkende løv og blomster. Blomsterne er hvide og stædt med en dækkende løv og blomster. Blomsterne er hvide og stædt med en dækkende løv og blomster.

STAUEBED/PLUKBED UDKAST

Danske hjemmehørende stauder

Blomstrings-tid fra	??	Maj	Juni	Juli	Juli/Aug	Aug/Sept
	Prikbladet Perikon	Alm. Syre (tør, næringsrig)	Alm. Mjødurt (våd/fugtig, muld)	Alm. knopurt (tørt, lysåbent)	Alm. Merian (tør, solrig, kalk)	Sankthansurt (åben, tør, næringsrig)
	Hjertegræs	Engkarse (fugtig)	Blåhat (vældrænet, sandet)	Alm. Djævelsbid (åben, fugtig bund)	Hjortetrost (fugtig, næringsrig)	
	Sødkærm	Tjærenelike (lysåben, sand)	Farve-gåseurt (Næringsrig, kalk)	Kattehale (alm. havejord og regnbede)	Rejnfan (Lysåben, tør)	
			Hvid Okseøj (Lysåben)	Moskuskatost (lys, tør, næringsrig)		

- Andre ønsker forår 2025:
- 8x gråpiletræer eller seljepil
 - 20x Hulkravet kodriver

En lille havenatursynsleg

Enig (grøn), uenig (rød)

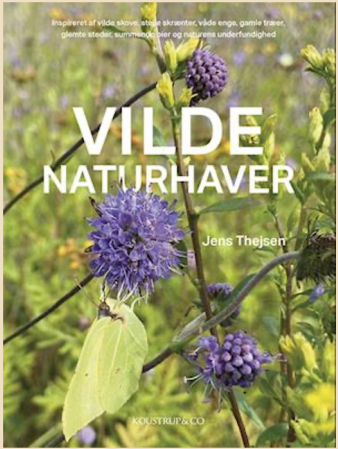
“En have ser bedst ud, når man tydeligt kan se, at nogen har styr på den.”

“Hvis planterne selv sår sig og flytter rundt, er det en kvalitet – ikke et problem.”

“Jeg får mest ro eller glæde af en ensartet, kortklippet plæne.”

“Jeg kan godt acceptere, at min have ser lidt rodet ud, hvis det gavner insekter og fugle.”

“Min have er ikke kun min – den er også levested for andre arter.”

Naturporten

Aurora

Latinsk navn: *Anthocharis cardamines*
Engelsk navn: *Orange Tip*
Tysk navn: *Auroschmetterling*
Svensk navn: *Aurosfjäril*
Norsk navn: *Aurusommerfugl*
Klasse: *Insekter*
Orden: *Sommerfugle*
Familie: *Brødvingefamilien*
Gruppe: *Dagsommerfugle*

Føde

Aurora suger nektar i vilde blomster, især kornblomster som engkarse.

Kendetegn

Hannen er hvid med orange forvingespider, og hunnen er hvid med gråbrune forvingespider. Begge kan have sorte pletter på forvingen. Underside af vingene er hvide med mørkegrøn, mosetagtigt mønster. Larven er slank og blågrøn med små pletter.

Fakta

Levesteder: Det åbne land
Vingspænd: 37-47 mm
Flyvetid: April-juni
Larvelængde: 29-35 mm
Larvetid: 2-3 uger
Overvintrer som puppe

Vidste du det?

Larven lever af frøspiser fra kornblomstede planter som engkarse. Hunnen lægger æggen enkeltvis på foderplanterne, og æggene klækkes efter 5-6 dage.

Hvis kun bagparten på illustrationen er af interesse, kan den fjernes med Ctrl+Z og kun venen for afbilden gemmes.
© Copyright 2018 Ingen Sten, Sten og Nyl.

Gift og gødning

- Have uden brug af kunstgødning
- Have uden brug af sprøjtegifte

Krat og hegn

- En kvasbunke hele året rundt
- Min. 5x5 m. sammenhængende krat af buske/træer
- Løvfældende danske buske og træer i skel/hæk/hegn
- Min. 5 forskellige insektbestøvede buske og træer i haven
- Uforstyrret jordbund og blade under flerårige buske og træer i skel/hæk/hegn

Store træer og dødt ved

- Min. 1 stort træ – min. 50 cm i stammediameter
- Min. 1 veterantræ, dvs. gammelt træ med døde grene og huller, min. 40 cm i diam.
- Min. 1 levende løvtræ med råd og hulhed i stammen
- Min. 1 død liggende/stående stamme, min. 2 meter lang og 40 cm i stammediameter

Urter og græsland

- Blomsterbed: Min. 30 m² med min. 10 arter af insektbestøvede planter
- Uslået hjørne: Min. 30 m² med min. 10 arter af danske planter, slåes max 2 gange årligt
- Artsrig plæne: Min. 50 m², med min. 10 arter af danske planter
- Grønt tag med planter: min. 10 m²
- Grønt tag med planter: min. 100 m²
- Min. 30 m² blomstereng, grønt tag, indkørsel el. grusareal med min. 20 hjemmehørende danske plantearter
- Min. 100 m² blomstereng, grønt tag, indkørsel el. grusareal med min. 20 hjemmehørende danske plantearter

Eng og vandhul

- Fugtige/våde områder med eng- og moseplanter, min. 20 m²
- Vandhul/havedam
- Vandhul/havedam, uden fisk

Mineraljord, diger og volde

- Næringsfattig mineraljord, min. 30 m² grus, sand, småsten eller brosten
- Stendige, min. 50 cm højt, 4 meter langt
- Jordvold eller skrånt, min. 50 cm høj, 4 meter lang
- Jordhøj eller bunke med sten eller næringsfattig jord, min. 50 cm høj og 5 m²

Husly til fugle, egern og flagemus

- Bygninger, gamle træer eller redekasser med ynglende hulrugende fugle
- Bygninger, gamle træer eller redekasser med ynglende pattedyr (fx flagemus)

Mulige points

- 2
- 5

Points for din have

- 2
- 2
- 1
- 1
- 2

- 2
- 4
- 4
- 4

- 2
- 2
- 2
- 1
- 1
- 2
- 3

- 4
- 2
- 2

- 1
- 2
- 1
- 1

- 2
- 3

VILD MED VILJE

- Under "vild viden" Guides

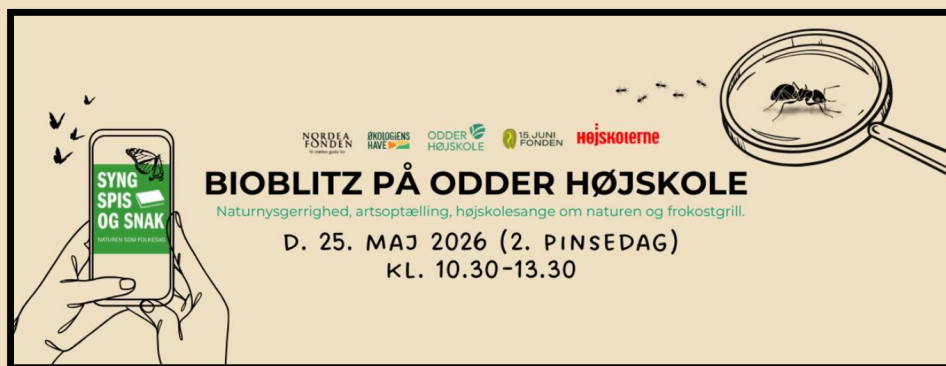
Få hjælp til at fremme biodiversiteten og give plads til naturen

Vild Med Vilje har udarbejdet ni guides, som gennemgår en lang række af grundprincipperne omkring hvad det vil sige at være vild med vilje. I dem stiller vi skarpt på hjemmehørende planter, levesteder, blomsterplanter, jordbunden, slåning, dødt ved, vand og den vilde altan & baggård. Vild Med Vilje ønsker med disse guides at gøre redskaber og viden tilgængeligt for alle jer, som ønsker at gøre jeres arealer vildere – og for jer, som blot vil lære mere om naturen. Projektet er blevet til med støtte fra Aage V. Jensens Naturfond.

tegninger af *Brian Dall Schyft*
CELESTE FORFANG SØRENSEN
FORENINGEN VILD MED VILJE

Tak – og I er velkomne på besøg i Odder Højskoles Vilde Have!

Stor Havefest på Odder Højskole d. 24. maj
(pinsedag)

Og

Grøn Festival i Økologiens Have d. 29. august